

Nr 37.

Ankom till riksdagens kansli den 11 juni 1946 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m., dels o c k i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 mars 1946 dagtecknad proposition, nr 221, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) L a g

angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester.

Härigenom förordnas, att 7, 12 och 18 §§ lagen den 29 juni 1945 om semester skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

7 §.

Semester utgår med en dag för varje kalendermånad av kvalifikationsåret, under vilken arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst sexton dagar, och med ytterligare en halv dag för varje sådan månad, därest arbetstagaren vid månadens ingång ej fyllt aderton år. Uppstår vid beräkningen av semesterns längd brutet dagantal, skall semestern utgå med närmast högre antal dagar.

Med dag — — — till godo.

Dag, under — — — sådan dag.

Om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete stadgas i särskild lag.

12 §.

Arbetsgivaren äger bestämma, när semester skall utgå; dock bör semestern, om arbetstagaren icke annat begär, såvitt möjligt förläggas till sommartid. Utan arbetstagarens medgivande må semestern icke förläggas till sådan tid för hans bortovaro från arbetet, som enligt 7 § andra stycket b)—d) och tredje stycket skall jämföras med tid å vilken arbete utförts.

Semestern skall utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffas med arbetstagaren. Överstiger semestertiden tolv dagar, och är rätten till sådan längre semester grundad på att arbetstagaren

vid semesterrättens förvärvande ej fyllt aderton år, må dock semestern förläggas till två skilda perioder, av vilka den ena utgör minst tolv dagar.

Vad i andra stycket föreskrivits skall, i vad avser semestertid utöver sex dagar, icke gälla beträffande arbetstagare vid jordbruket jämte därtill hörande binärningar och trädgårdsskötseln samt beträffande hembiträde i lant-hushåll, såframt arbetstagaren vid tiden för semesterns början fyllt aderton år.

Semester för — — — svensk hamn.

18 §.

Semesterlönen för arbetstagare, som avses i 4 §, utgör fyra procent av arbetstagarens sammanlagda arbetsinkomst hos arbetsgivaren under de kalenderkvartal eller däremot enligt 17 § svarande perioder av kvalifikationsåret, för vilka rätt till semesterlön föreligger, samt ytterligare två procent av arbetsinkomsten för kvartal eller period, vid vars ingång arbetstagaren ej fyllt aderton år.

Beträffande arbetstagare, varom här är fråga, skall vad i 14 § tredje stycket och 15 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Semesterlönen skall — — — dess utgång.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946, från och med vilken dag sådan ökad semesterrätt som avses i lagen kan förvärvas.

Vad i 12 § andra stycket andra punkten nya lagen är stadgat skall icke tillämpas med avseende å arbetstagare, som enligt avtal, gällande för viss vid lagens ikraftträdande ännu icke tilländalupen tid, är berättigad till längre semester än tolv dagar.

2) L a g

om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Semester, vartill rätt förvärvats enligt lagen om semester, skall i den omfattning som i denna lag sägs utgå med ett förhöjt antal semesterdagar, därest arbetstagaren under kvalifikationsåret utfört

- 1) arbete under jord i gruva eller stenbrott,
- 2) gruvarbete ovan jord i Norrbottens län,
- 3) arbete, förlagt så att minst fyra timmar av arbetstiden för dygn infallit mellan klockan 22 och klockan 6,

4) arbete, däri arbetstagaren under minst fyra timmar av arbetstiden för dygn sysselsatts i mörkrum, eller

5) arbete, däri arbetstagaren utsatts för röntgenstrålning eller strålning från radioaktivt ämne.

2 §.

För varje kalendermånad av kvalifikationsåret, under vilken arbetstagare för arbetsgivarens räkning å minst sexton dagar utfört i denna lag avsett arbete, utgår semestern med en och en halv dag om arbetet är sådant, som omförmäles i 1 § under 1)—4), samt med tre dagar om arbetet är sådant, som omförmäles i 1 § under 5). Uppstår vid beräkningen av semesterns längd brutet dagantal, skall semestern utgå med närmast högre antal dagar.

Med avseende å semester, som utgår enligt första stycket, skola bestämmelserna i 7 § andra och tredje styckena lagen om semester äga motsvarande tillämpning. Därvid skall iakttagas,

1) att dag, varunder arbetstagaren åtnjutit semester, må räknas honom till godo för erhållande av förhöjt antal semesterdagar endast därest han omedelbart före och efter semestern utfört sådant arbete, som berättigar honom till dylik förhöjning, samt

2) att dag, varunder arbetstagaren varit frånvarande från arbetet av anledning, varom förmäles i 7 § andra stycket b)—d) lagen om semester, icke må räknas arbetstagaren till godo för erhållande av förhöjt antal semesterdagar, därest sådant arbete, som berättigar arbetstagaren till dylik förhöjning, uppenbarligen icke kunnat beredas honom å sådan dag.

3 §.

På begäran av domstol eller den, vars rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är sådant, som avses i denna lag.

Är mål, som handlägges vid domstol, beroende av fråga, som i första stycket sägs, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet, när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt; och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas, förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

4 §.

Om semester, som utgår med tillämpning av denna lag, gäller i övrigt vad i lagen om semester är stadgat. Utan hinder av vad i 12 § nämnda lag är föreskrivet om att semestern skall utgå i ett sammanhang må dock, såframt arbetsrådet så medgivit på grund av att sammanhängande semester skulle medföra avsevärd olägenhet för företags drift, semestern förläggas till två skilda perioder, av vilka den ena utgör minst tolv dagar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946, från och med vilken dag sådan ökad semesterrätt som avses i lagen kan förvärvas.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehåft följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 310 av herr *Wistrand*,

nr 311 av herr *Strand*,

nr 316 av herr *Ericsson, Carl Eric*,

nr 317 av herr *Hage*, ävensom

inom andra kammaren

nr 474 av herr *Nilsson* i Göteborg, likalydande med nr 311 i första kammaren,

nr 475 av herrar *Karlsson* i Grängesberg och *Gavelin*,

nr 483 av herr *Henriksson*,

nr 484 av herr *Henriksson*, likalydande med nr 316 i första kammaren, samt

nr 485 av herrar *Dahlgren* och *Jansson* i Örebro.

Motionärernas yrkanden återgivas i det följande.

Beträffande de skäl som anförts till stöd för de genom propositionen framlagda lagförslagen ävensom i fråga om de skäl motionärerna andragit till stöd för sina yrkanden får utskottet i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan hänvisa till propositionen och motionerna.

I ärendet har till utskottet inkommit en skriftlig framställning från Aktiebolaget svensk nattvakt, Städernas vaktaktiebolag, Garanti- & nattvaktsaktiebolaget, Malmö nattvakts garantiaktiebolag och Förenade svenska vaktaktiebolag, vilken skrift är i huvudsak likalydande med motionen II: 483.

Inledning.

Sedan jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1942 särskilda sakkunniga tillkallats för att verkställa en allmän och förutsättningslös översyn av 1938 års semesterlagstiftning, uppdrog Kungl. Maj:t den 17 mars 1944 åt de sakkunniga — vilka antagit benämningen 1942 års semesterkommitté — att företaga en omprövning av frågan om differentiering av den lagstadgade semesterens längd för olika grupper av arbetstagare med hänsyn till deras semesterbehov. Sedermera uppdrog Kungl. Maj:t den 6 april 1945 åt kommittén att verkställa utredning av frågan om utvidgning av ungdomens semestertid och dess förläggande till den därför lämpligaste tidpunkten samt att till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag vartill utredningen kunde föranleda. Till fullgörande av de sålunda erhållna uppdragen har kommittén — som den 30 november 1944 avlämnade det betänkande angående ändrad semesterlagstiftning, vilket ligger till grund för den under sistlidet år genomförda nya semesterlagen — med skrivelse den 15 december 1945 överlämnat betänkande med förslag till lagstiftning om längre semester för vissa arbetstagare (statens offentl. utredn. 1945: 59). Förslaget innebär

utsträckning av den lagstadgade semesterns längd dels för arbetstagare, vilka utföra vissa särskilt pressande eller hälsofarliga arbeten, och dels för ungdom under aderton år.

Över betänkandet ha efter remiss yttranden avgivits av socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, statens institut för folkhälsan, kommerskollegium — som bifogat utlåtanden av samtliga handelskammare i riket utom Gotlands handelskammare samt av fullmäktige i jernkontoret, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges segelfartygsförening u. p. a. och svenska sjöfolksförbundet — lantbruksstyrelsen, statskontoret, riksförsäkringsanstalten, arbetsrådet, generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen, telegrafstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, domänstyrelsen, arbetsdomstolens ordförande, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings, Kronobergs, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs och Norrbottens län, arbetsmarknadskommissionen, skolöverstyrelsen, fritidsnämnden och försvarets avtalsnämnd ävensom av svenska landstingsförbundets och svenska stadsförbundets styrelser, svenska arbetsgivareföreningen, handels arbetsgivareorganisation, bankernas förhandlingsorganisation, försäkringsbolagens förhandlingsorganisation, kooperationens förhandlingsorganisation, Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter, Sveriges konditorförening, svenska lantarbetsgivareföreningen, riksförbundet landsbygdens folk, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges skogsägareförbund, föreningen skogsarbeten, Värmlands och västra Bergslagens skogsarbetsgivareförening, Sveriges trafikbilägares riksorganisation, Sveriges redareförening, kooperativa förbundet, landsorganisationen i Sverige, tjänstemännens centralorganisation, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, hembiträdesföreningarnas centralkommitté, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund och Sveriges läkarförbund.

I propositionen lämnas å s. 7—11 en redogörelse för huvuddragen av 1945 års semesterlagstiftning och tidigare behandling av frågan om differentiering av semesterns längd. Utskottet får hänvisa till denna redogörelse. Här torde endast böra nämnas, att 1944 års riksdag på hemställen av utskottet i skrivelse till Kungl. Maj:t anhöll, att 1942 års semesterkommitté erhöles uppdrag att verkställa omprövning av frågan om differentiering av den lagstadgade semesterns längd för olika grupper av arbetstagare med hänsyn till deras semesterbehov.

Härutöver ha i skrivelse till Kungl. Maj:t eller till kommittén gjorts åtskilliga framställningar om en differentiering av semestern. Bland annat ha Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbunds verkställande utskott och Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt i skrivelse den 27 februari 1945 gjort framställning om utvidgning av ungdomens semestertid och dess förläggning till den därför lämpligaste tidpunkten. För de inkomna skrivelserna och deras innehåll har närmare redogörelse lämnats i semesterkommitténs betänkande.

Semesterkommitténs betänkande.

Till utredning av frågan om en differentiering av semestern efter behovsynpunkt har kommittén föranstaltat om vissa undersökningar.

Genom medverkan av riksförsäkringsanstalten har kommittén från yrkesinspektörer och andra tillsynsorgan inom arbetarskyddet införskaffat uppgifter om vissa grupper av arbetstagare, vilkas arbetsförhållanden enligt uppgiftslämnarnas mening vore så pressande, att deras rekreationsbehov framstode såsom avsevärt större än flertalet andra arbetstagargrupper. På grundval av denna undersökning (*yrkesinspektionens undersökning*) har därefter beträffande vissa arbetstagargrupper kommittén låtit undersöka, huruvida arbetets pressande karaktär återspeglade sig i större sjuklighet för dessa grupper än för andra arbetargrupper. Denna undersökning (*sjuklighetsundersökningen*) omfattade bland andra gruvarbetare, sprängämnesarbetare, treskiptsarbetare, typografer med nattarbete och sjuksköterskor. Vidare har kommittén låtit medicine doktorn Axel Ahlmark, vilken såsom expert biträtt kommittén, utföra en undersökning rörande arbetstagares rekreationsbehov ur medicinska synpunkter. I denna undersökning (*den medicinska undersökningen*), som avser både arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete och ungdomen, ingår en rundfråga till ett stort antal av landets läkare — huvudsakligen tjänsteläkare — med begäran om deras uttalanden i vissa hithörande spörsmål. Slutligen har kommittén genom en rundfråga till olika arbetsgivarorganisationer sökt vinna utredning om de olägenheter för näringslivet, som skulle kunna uppkomma vid en förlängd semester för vissa grupper av arbetstagare. Över de från arbetsgivarorganisationerna inkomna svaren har kommittén inhämtat yttrande från motsvarande arbetstagar sammanslutningar.

Under erinran, att den semester av två veckors längd, som den gällande semesterlagen tillförsäkrat arbetstagare med arbete hela året, utmätts efter ett antaget allmänt minimibehov, har semesterkommittén förklarat, att de undersökningar kommittén verkställt gåve vid handen, att arbetstagarna i stor utsträckning hade behov av längre semester. Mot en g e n e r e l l h ö j n i n g a v d e n l a g s t a d g a d e s e m e s t e r n har kommittén emellertid funnit starka betänkligheter av ekonomisk art möta. Dessa betänkligheter syntes däremot icke kunna tillmätas samma betydelse, därest i fråga om förlängning av semestertiden sikte blott toges på ett begränsat antal grupper av arbetstagare. Spörsmålet torde härmed närmast gälla, huruvida det kunde anses lämpligt att i avbidan på den tidpunkt, då en allmän förbättring av semesterförmånerna bleve möjlig, tillförsäkra vissa arbetstagargrupper en mot deras verkliga rekreationsbehov bättre anpassad semester, medan däremot övriga grupper trots att vissa av dem jämväl hade ett ökat semesterbehov lämnades åsido. Den omständigheten, att samtliga arbetstagare icke nu kunde beredas bättre semesterförmåner, borde icke utgöra hinder mot att sådana arbetstagare, vilkas semesterbehov uppenbarligen i a v s e v ä r d

grad överstege flertalets behov av semester, i lag tillförsäkrades en förlängd semester. Att en dylik begränsad differentiering av semesterns längd skulle förrycka semesterlagens karaktär av minimilagstiftning syntes icke med fog kunna göras gällande.

I fråga om de omständigheter kommittén funnit böra vara vägledande för en differentiering av semestern ur behovssynpunkt har kommittén anfört följande.

Arbetstagarnas behov av semester har i allmänhet sin grund däri, att arbetet i fysiskt eller psykiskt avseende åstadkommer en nedsättning av kroppens funktionsförmåga, som icke avhjälpes med de dagligen och veckovis inträffande uppehållen i arbetet. Givet är, att ju mer påfrestande arbetet är, desto större blir den trötthetsrest, som semestern avser att så vitt möjligt borttaga.

Kommitténs undersökningar visa, att arbetstagare, som äro sysselsatta med i fysiskt eller psykiskt avseende särskilt pressande arbete, ofta ådraga sig mer eller mindre framträdande men, som yppa sig i allmän fysisk eller psykisk trötthet eller ock i förslitning av eller funktionsrubbnings i viss kroppsdelen eller visst organ. Till följd av att dessa men icke kunna avhjälpas av den dagliga vilan och veckoledigheten uppstår i regel en oavbruten pålagring av tröttheten, som i vissa fall kan leda till överansträngning eller ohälsa.

Det står för kommittén klart, att i den mån det genom medverkan av arbetarskyddet eller ändring av arbetsförhållandena är möjligt att förebygga sådana skadliga verkningar, som orsakas av särskilt pressande eller hälsofarligt arbete, anordningar eller åtgärder i sådant syfte i första hand böra vidtagas. Åtgärder, som förhindra uppkomsten av skadeverkningar, måste självfallet vara att föredraga framför sådana, som blott avse att upphäva eller lindra följderna av redan inträdd skada. Det är emellertid givet, att man blott i viss utsträckning kan förebygga skadliga verkningar av arbetsförhållandena. Vissa arbeten äro nämligen till sin natur sådana, att förebyggande skyddsanordningar icke kunna vidtagas. Gruvarbete under jord, för att taga ett exempel, anses särskilt påfrestande bland annat av den anledningen, att det försiggår å instängd, osund arbetsplats under markytan. Detta förhållande kan man tydligen icke komma till rätta med genom några skyddsåtgärder. I fråga om vissa andra arbeten kan man på teknikens nuvarande ståndpunkt icke alls eller blott delvis förhindra skadliga verkningar av arbetsförhållandena; även med användande av de mest moderna skyddsåtgärder uppkomma stegrade trötthetssymtom eller kvarstå i organismen verkningar av giftiga eller eljest farliga ämnen. Den radikala utvägen att förbjuda arbete, som genom sin särskilt pressande eller hälsofarliga karaktär är vådligt, kan blott undantagsvis tillgripas, när andra samhälleliga intressen ofta kräva att arbetet blir utfört.

Det finnes sålunda och kommer, såvitt nu kan bedömas, även i fortsättningen att finnas arbetstagare, vilka såsom en följd av sina arbetsförhållanden drabbas av men i fysiskt eller psykiskt avseende. I de fall, dylika men genom en längre tids ledighet från arbetet kunna bringas att försvinna eller i varje fall väsentligt lindras, måste en förlängd semester vara sakligt motiverad. Däremot kan — åtminstone principiellt sett — så icke anses vara förhållandet i de fall, då av arbetsförhållandena föranledda skador över huvud icke påverkas i gynnsam riktning av ens en tämligen lång tids avbrott i arbetet. Längre semester lär sålunda medicinskt sett icke ha någon verkan å de sjukliga förändringar, som föreligga vid stendammslunga i mera framskridet

stadium. En annan sak är, att ur rent humanitära synpunkter en längre semester kan vara motiverad även i sådana fall som de sistnämnda.

De nu utvecklade synpunkterna innebära, att enligt kommitténs mening skäl föreligga för en utökning av semestertiden i de fall, där arbetstagaren till följd av arbetsförhållandena lider allvarligt men av beskaffenhet att kunna avhjälpas eller åtminstone väsentligt lindras genom en längre tids avbrott i arbetet samt åtgärder till förebyggande, helt eller till väsentlig del, av menets uppkomst icke stå till buds eller lämpligen kunna vidtagas.

Beträffande frågan vilka grupper av arbetstagare, som borde komma i åtnjutande av förlängd semester, har kommittén ansett, att man tills vidare borde begränsa sig till ett mindre antal av dessa grupper. Kommittén har framhållit, att ju flera arbetstagargrupper som toges med, desto större bleve gränsskiktet till de grupper som fölle utanför, varjämte i motsvarande grad de oundvikliga svårigheterna vid lagstiftningens tillämpning i praktiken ökades. Olägenheterna för näringslivet bleve också större allt efter som antalet grupper utökades.

Med denna utgångspunkt och med beaktande av de allmänna synpunkterna har kommittén funnit följande arbetstagare böra tillförsäkras rätt till förlängd minimisemester, nämligen arbetstagare som utföra 1) arbete under jord i gruva eller stenbrott, 2) gruvarbete ovan jord i Norrbottens län, 3) nattarbete, 4) arbete i mörkrum och 5) arbete, däri arbetstagaren utsättes för röntgenstrålning eller strålning från radioaktiva ämnen. Kommittén har till diskussion upptagit frågan om heredande av längre semester även för åtskilliga andra arbetstagargrupper — däribland jämväl treskiiftsarbetare — men på anförda skäl funnit dessa icke böra för närvarande medtagas vid införandet av bestämmelser om längre semester för vissa arbetstagare.

I fråga om längden av den semester som borde tillförsäkras de av förslaget omfattade arbetstagargrupperna har kommittén för sin del funnit att en förlängning av semestern till tre veckor i allmänhet borde ske. För arbetstagare, som vore sysselsatta med radiologiskt arbete, syntes dock en ännu längre semester vara motiverad. Den medicinska erfarenheten utvisade nämligen, att den strålning, som dessa arbetstagare vore utsatta för, hade så djupgående verkningar, att det mått av ledighet, som erfordrades för att återställa organismen, måste sättas väsentligt högre än för de övriga grupperna. En semester om sex veckor vore här påkallad.

I fråga om behovet av en förlängd semester för ungdomen har semesterkommittén anført följande.

Ungdomen befinner sig i ett utvecklingsstadium, då kroppen ej nått full styrka och mognad, vilket gör att ungdomen ej har samma motståndskraft mot ansträngningarna i arbetet som vuxna arbetstagare utan lättare röner inverkan av de skadliga momenten i arbetet. De unga ha ej heller samma vana som vuxna vid ihållande arbete; de tröttna fortare och fordra oftare vila och omväxling. Detta gäller dock icke undantagslöst. Det finnes unga arbetstagare, som äro tidigt utvecklade och tåla arbetets påfrestningar lika bra som vuxna, liksom det förekommer arbetsförhållanden av så lindrig beskaffenhet, att de knappast kunna utöva någon skadlig verkan på ungdomen. Allmänt sett torde det emellertid förhålla sig så, att ungdomen är

mera känslig och mottaglig för arbetets skadliga inflytelser än de äldre och att ungdomen på grund härav har behov av längre tids årlig avkoppling från arbetet än de vuxna. Av betydelse i förevarande hänseende är också, att övergången från skolan med dess långa ferier till förvärvslivet med dess korta ledigheter icke göres alltför tvär. Den omställning av levnadsvanor, som denna övergång medför, bör göras så mjuk som möjligt utan att åsidosätta andra intressen och hänsyn. Ett annat skäl till längre semester för ungdomen är att unga arbetstagare ej sällan vid sidan av sitt yrkesarbete bedriva studier för sin utbildning och härigenom få större behov av rekreation. Av sociala skäl kan det vidare vara motiverat, att ungdomar, som för sin försörjning tidigt måste söka sig förvärvsarbete, i fråga om ledighet i icke alltför hög grad försättas i sämre ställning än sådana av sina tidigare skolkamrater, som äro i tillfälle att fortsätta sina studier. Åtskilliga omständigheter tala sålunda bestämt för att unga arbetstagare böra beredas längre semester än som för närvarande tillmätts för arbetstagare i allmänhet.

Kommittén har härefter anfört följande.

Liksom längre semester för arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete är en utökad semester för ungdomen att betrakta som en komplettering av arbetarskyddet. Gällande arbetarskyddslag innehåller i åtskilliga avseenden skärpta bestämmelser för minderåriga (arbetstagare under 18 år). I lagen stadgas sålunda bland annat förbud mot att använda minderåriga i vissa farliga arbeten och i nattarbete samt obligatorisk årlig läkarbesiktning av minderåriga i viss sysselsättning. Även arbetstidslagstiftningen tager ur skyddssynpunkt särskild hänsyn till ungdomen. Visserligen göres i fråga om den ordinarie arbetstiden ingen skillnad mellan olika åldersgrupper, men arbetsgivarens möjligheter att uttaga övertid äro inom de flesta yrkesområden avsevärt mera begränsade i fråga om minderåriga än beträffande vuxna arbetstagare.

Genom en effektivisering av arbetarskyddet skulle man säkerligen kunna uppnå vissa resultat, när det gäller att genom förebyggande åtgärder förhindra, att ungdomen ådrager sig ohälsa eller skada på grund av arbetsförhållandena. De resultat, som därmed skulle vinnas, kunna dock icke bli till fyllest. Däremot synes det icke uteslutet, att större verkan i förevarande avseende skulle kunna nås genom en sänkning av den ordinarie arbetstiden för ungdomen. Då ungdomen är sysselsatt inom de flesta näringsgrenarna, skulle emellertid en åtgärd av detta slag med all sannolikhet komma att för näringslivet medföra betydande svårigheter av driftsteknisk natur. Härtill kommer att en begränsning av ungdomens arbetstid skulle bli oförmånlig för ungdomen själv. En sänkning av arbetsinkomsten bleve ofrånkomlig, och arbetsgivarna skulle bli obenägna att använda ungdomlig arbetskraft. Nämnas må, att enligt vad kommittén under hand inhämtat 1938 års arbetarskyddskommitté, som till behandling haft frågan om en sänkning av arbetstiden för minderåriga, icke anser sig böra förorda en sådan sänkning. I detta läge ter sig en förlängning av ungdomens semester som en rationell komplettering av andra åtgärder till ungdomens skyddande. Vad som icke står att vinna genom skyddsåtgärder i arbetet och begränsning av arbetstiden torde kunna ernås genom en förlängning av ungdomens semester. Såsom förut framhållits är en dylik förlängning motiverad jämväl av skäl som icke omedelbart sammanhånga med arbetsförhållandena. Någon fara för att arbetsgivarna vid utökad semester för ungdomen skulle använda yngre arbetskraft i minskad omfattning torde ej föreligga.

Beträffande åldersgränsen för den förlängda ungdomssemestern har kommittén anfört, att det uppenbarligen icke kunde sättas i fråga att låta gränsen bli beroende av det individuella semesterbehovet utan att i stället en enhetlig gräns måste sättas efter vad som genomsnittligt sett kunde anses riktigt. Med ledning av svaren på den rundfråga till olika läkare som ingått i den av kommittén föranstaltade medicinska undersökningen har kommittén ansett ett ökat semesterbehov för ungdomen föreligga åtminstone till dess 18-årsåldern uppnåtts.

I anslutning till resultatet av den medicinska undersökningen har kommittén i fråga om längden av ungdomssemestern föreslagit att ungdomar för arbete, som de utföra till dess de fyllt 16 år, skola erhålla rätt till en årlig semester av fyra veckor samt för arbete, som de därefter utföra till dess de fyllt 18 år, skola erhålla rätt till en årlig semester av tre veckor. Härmed har kommittén jämväl velat tillgodose önskemålet att göra övergången från skolarbetet till förvärvsarbetet så mjuk som möjlig.

De skäl som åberopats för en förlängd semester åt ungdom har kommittén funnit även tala för att ungdomarna i okontrollerat arbete erhålla rätt till förhöjd semesterlön i motsvarande proportion.

I fråga om verkningarna för näringslivet av en förlängning av semestertiden för vissa grupper av arbetstagare har kommittén sökt vinna utredning genom den i det föregående omnämnda rundfrågan till olika arbetsgivarorganisationer. Om resultatet av denna undersökning — som avsett ett stort antal arbetstagargrupper — har kommittén anfört följande.

Av rundfrågan framgår, att utökad semester för de däri förtecknade arbetstagargrupperna enligt arbetsgivarnas mening kommer att medföra ej obetydliga svårigheter för näringslivet. Detta synes främst vara fallet, därest treskiftsarbetare erhålla rätt till förlängd semester. Det har sålunda i fråga om massindustrin anförts, att en treveckorssemester för dessa arbetare skulle medföra totalt driftsstopp under motsvarande tid. Från andra håll har påpekats, att olägenheterna skulle hestå i driftsinställelse i de avdelningar, som äro direkt berörda av den ifrågasatta utökningen av semestern, och driftsminskning i övriga avdelningar under den utökade semestertiden. De ekonomiska konsekvenserna av semesterförlängningen skulle bli av den storleksordning, att företagens konkurrensförmåga avsevärt försämrades. I fråga om andra arbetstagargrupper än treskiftsarbetare synas enligt svaren svårigheterna för näringslivet med förlängd semester icke vara lika uttalade. — I åtskilliga fall har angivits, att det nuvarande läget på arbetsmarknaden förhindrar insättandet av reserver, en åtgärd, som, om den stöde till buds, skulle minska olägenheterna. Det påpekas från andra håll, att de arbetstagare, varom här är fråga, ofta ha speciell utbildning och att därför särskilda svårigheter föreligga att anskaffa kompetenta ersättare. — De flesta arbetsgivarorganisationerna ha uppgivit, att en uppdelning av den utökade semestern på olika årstider skulle medföra en minskning av olägenheterna. Vissa organisationer göra dock gällande, att en uppdelning icke skulle få sådan verkan.

Åtskilliga av de hörda arbetstagarorganisationerna vitsorda, att en differentiering av semestern skulle medföra svårigheter av den art, som angivits av arbetsgivarorganisationerna, men göra gällande, att olägenheterna över-

drivits samt att desamma genom åtgärder av olika slag i större eller mindre omfattning kunna övervinnas. Svenska metallindustriarbetareförbundet finner en differentiering av semestern vara möjlig att genomföra men uttalar dock, att densamma — hur den än företages — kommer att ge anledning till missnöje och motsättningar mellan parterna på arbetsmarknaden. Förbundet anser därför, att sådan differentiering, som kommittén ifrågasatt, icke bör genomföras samt att förändring av semesterns längd i stället bör ske på så sätt, att den lagstadgade semestern ökas för samtliga arbetstagare från nuvarande 12 till 18 dagar.

Kommittén har på grundval härav ansett det otvivelaktigt att en utökad semester för alla de grupper av arbetstagare, som framkommit vid kommitténs undersökningar, skulle medföra betydande ekonomiska och tekniska svårigheter för näringslivet. Om emellertid räckvidden av den förlängda semestern begränsades på sätt kommittén föreslagit och bestämmelserna erhöle en utformning, som medgäve en smidig tillämpning, syntes de olägenheter som kunde uppkomma för näringslivet icke behöva tillmätas avgörande betydelse.

Beträffande verkningarna för näringslivet av en utökad ungdomssemester har kommittén anfört följande.

Av arbetsgivarorganisationernas svar på rundfrågan framgår, att de olägenheter för näringslivet, som en utökad semester för ungdomen skulle medföra, i stort sett äro av samma natur som de, vilka ansetts skola uppkomma vid införandet av längre semester för arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete. Från flera håll påpekas, att de unga ofta ha sådan sysselsättning, att äldre arbetstagare äro direkt beroende av de unga i sitt arbete. Längre semester för de unga arbetstagarna skulle därför kunna verka störande på driften i sådana avdelningar, där båda kategorierna av arbetstagare äro sysselsatta. I vissa fall skulle dylika störningar kunna leda till stockningar i produktionen och fördyring av densamma. Av åtskilliga arbetsgivarorganisationer framhålles, att svårigheterna skulle minska i avsevärd grad, om ersättare funnes, som kunde rycka in under tiden för ungdomens utökade semester. Med nuvarande läge på arbetsmarknaden vore denna utväg emellertid i det närmaste stängd. Enligt de gjorda uttalandena på denna punkt skulle det beträffande svårigheterna att få ersättare för arbetstagare med förlängd semester föreligga en viss skillnad mellan å ena sidan arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete och å andra sidan unga arbetstagare. För förstnämnda arbetstagares del vore frågan närmast av kvalitativ natur, i det dessa arbetstagare ej sällan vore specialutbildade och ur den synpunkten svårare att ersätta även vid en viss tillgång på ledig arbetskraft. För ungdomens del däremot vore problemet att anskaffa ersättare mera av kvantitativ natur, i det att det här gällde att anskaffa ett relativt stort antal okvalificerade arbetstagare.

Det må framhållas, att svaren å rundfrågan i första hand äro avgivna under den förutsättningen att ungdomen skulle intill 20 års ålder erhålla en semester av fyra veckor, såsom regel sammanhängande och förlagd till sommartiden. Skulle däremot åldersgränsen sättas till 18 år, semesterns längd bestämmas till tre veckor och en uppdelning av densamma på olika årstider medgivas, komme enligt vad som framgår av svaren olägenheterna för näringslivet att minska i ej oväsentlig omfattning.

I yttrandena över svaren å rundfrågan vitsordas från arbetstagarhåll, att

utökad semester för ungdomen skulle medföra vissa svårigheter för näringslivet. Det göres emellertid gällande av åtskilliga organisationer, att svårigheterna av arbetsgivarna överdrivits. Det påpekas bland annat, att äldre arbetstagare ej äro beroende av unga arbetstagare i så stor utsträckning som arbetsgivarna påstått. Vidare antydes, att svårigheterna kunna minskas genom vidtagande av lämpliga åtgärder.

För egen del har kommittén funnit det icke kunna förnekas, att en förlängning av ungdomens semestertid skulle komma att för näringslivet medföra olägenheter av driftsteknisk natur. Dessa olägenheter syntes i viss mån vara likartade med dem som kunde uppkomma vid en förlängning av semestern för arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete. Olägenheterna vid en förlängd ungdomssemester syntes dock i vissa avseenden vara mindre. Unga arbetstagare vore sålunda — åtminstone vad beträffade arbetstagare under 18 år — i ej oväsentlig utsträckning sysselsatta med okomplicerat arbete, vars utförande kunde överlämnas åt andra utan att dessa behövde ha särskild utbildning eller erfarenhet. Möjligheterna att erhålla ersättare för unga arbetstagare vore med hänsyn härtill i allmänhet större än när det gällde att ersätta äldre arbetstagare. Å andra sidan finge förlängd semester för ungdomen i kvantitativt avseende relativt stor betydelse, då antalet arbetstagare under 18 år torde uppgå till minst 100 000.

Att uppskatta de merkostnader för näringslivet, som kunde vållas av en förlängd semester för ungdomen har kommittén icke ansett möjligt. Kostnadsökningen för näringslivet liksom även arten och omfattningen av olägenheterna för produktionen vore emellertid väsentligen beroende av åldersgränsen för ungdomssemestern och längden av denna. Såsom kommittén tänkt sig avgörandet härutinnan syntes nämnda kostnadsökning och olägenheter icke kunna vara av sådan storleksordning, att man fördenskull borde avstå från en förlängd semester för ungdomen.

Inom kommittén ha två ledamöter, herrar *Elfström* och *Odholm*, förklarar sig icke kunna ansluta sig till majoritetens förslag om en differentiering av semesterns längd samt fördenskull avstyrkt förslaget.

Beträffande frågan om en uppdelning av semestern har kommittén i fråga om arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete anfört följande.

När det gäller en semester, som går utöver det vanliga måttet av 12 dagar, synes det kommittén, att kravet på att semestern skall utgå i ett sammanhang icke gör sig lika starkt gällande som vid en semester om blott 12 dagar. Ett stöd för denna mening kan även hämtas av den medicinska undersökningen. Vidare måste det antagas, att i åtskilliga fall besvärligheter skulle uppstå för arbetsgivarna, om de nödgades bereda vissa av sina arbetstagare en sammanhängande ledighet, som sträcker sig utöver den vanliga semester-tiden. Kommittén har därför ansett, att i de fall, där semestern utgår med mer än 12 dagar, arbetsgivaren bör äga rätt att uppdelas semestern även utan att överenskommelse därom träffats. För att syftet med semestern ej skall förfelas bör dock viss begränsning göras i fråga om sättet för semesterns uppdelning. Sålunda torde semestern endast få uppdelas i två perioder, av vilka

den ena städse skall uppgå till minst 12 dagar. Under vardera av perioderna måste semesterdagarna givetvis utläggas i en följd. Förslaget innebär alltså, att arbetsgivare mot arbetstagarens vilja kan uppdelas en semester om exempelvis 18 dagar i en period om två veckor och en period om en vecka. Detta kan synas mindre tillfredsställande beträffande gruvarbetare i övre Norrland, vilka — för att bli i stånd att på bästa sätt utnyttja semestern — kunna vara i behov av att få denna sammanhängande. Kommittén anser sig emellertid med fog kunna förvänta, att arbetsgivare icke skall begagna sig av sin rätt enligt förslaget att uppdelas arbetstagens semester i andra fall än där så kan anses vara av driftsförhållandena oundgängligen påkallat eller ock erforderligt för att så stor del som möjligt av arbetstagarna vid ett företag skola kunna få åtminstone två veckors semester sommartid.

I fråga om den längre ungdomssemestern har kommittén i här förevarande avseende anfört följande.

Att ungdomen framför andra åldersgrupper har behov av semester under sommaren torde vara en allmänt gängse uppfattning. Denna uppfattning får också stöd av svaren från läkarna. Kommittén har haft under överbägande, huruvida icke av medicinska skäl skyldighet — eventuellt med möjlighet till dispens — borde införas för arbetsgivarna att förlägga ungdomssemestern eller åtminstone en del därav till sommaren. Med hänsyn till produktionens intresse har kommittén dock ansett, att man borde avvakta verkan av rekommendationen om semesterns förläggning till sommartid, innan ett dylikt steg tages.

Frågan, huruvida ungdomens längre semester bör utgå i ett sammanhang har icke direkt besvarats av läkarna. Åtskilliga av dessa ha emellertid ansett, att värdet för ungdomen av en förlängd semester icke skulle minskas utan snarare ökas, om huvuddelen av semestern förlades till sommaren och en mindre del därav till vintern eller vårvintern. Den eljest sammanhängande arbetsperioden på omkring 11 månader skulle då på ett särskilt för den växande individen lämpligt sätt bli uppdelad, och den rekreation, som kunde inhämtas under vintern genom sport och idrott, hade minst samma värde som sommaresemestern. Den förvärvsarbete ungdomen har visserligen för närvarande icke i någon större utsträckning möjlighet att använda en vintersemester till sport å annan ort. Men då det ur medicinsk synpunkt icke synes vara något att erinra mot en uppdelning av en längre semester för ungdomen och då en sådan uppdelning är ägnad att väsentligt minska näringslivets olägenheter av den längre semestern, föreslår kommittén, att en uppdelning av ungdomssemestern skall få äga rum under samma villkor som föreslagits beträffande den längre semestern för arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete. Detta innebär, att en ungdomssemester om mer än 12 dagar får även utan överenskommelse uppdelas i två skilda perioder, av vilka den ena skall uppgå till minst 12 dagar.

Vad som sålunda ansetts böra gälla om rätt för ungdomen att få sin semester i ett sammanhang finner kommittén böra ha avseende å ungdom i varje slag av verksamhet. Den särskilda begränsning i rätten att få semestern i ett sammanhang, som gäller för arbetstagare i jordbruket och därmed likställda näringsgrenar, anser kommittén således icke böra upprätthållas för ungdomens del. Gränsen har därvid ansetts böra sättas till den tidpunkt, då 18-årsåldern uppnås. Den nu gällande begränsningen i rätten att få semestern i ett sammanhang skulle således i fortsättningen endast avse arbetstagare, som vid den tid, då semestern erhålles, fyllt 18 år.

Inom kommittén ha dess ledamöter *Adamsson, Jansson* och *Sölvén* på denna punkt varit av skiljaktig mening samt ansett, att endast om semester-tiden överstege aderton dagar och rätten till sådan längre semester ej vore grundad på avtal, arbetsgivaren skulle vara berättigad att förlägga semestern till två skilda perioder, varav den ena dock skulle utgöra minst aderton dagar.

I syfte att säkerställa att ungdomen vid tiden för semestern har medel att bekosta en lämplig rekreation har semesterkommittén slutligen föreslagit bestämmelser om skyldighet att insätta semesterersättning åt ungdom å särskilt postgirokonto (semesterersättningskonto).

Yttrandena.

En differentiering av den lagstadgade semesterns längd i huvudsaklig överensstämmelse med de av semesterkommittén angivna riktlinjerna tillstyrkes i princip av *socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, statens institut för folkhälsan, statskontoret, riks försäkringsanstalten, arbetsmarknadscommissionens majoritet, arbetsrådets majoritet, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Kronobergs, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Norrbottens län* ävensom av *landsorganisationen, tjänstemännens centralorganisation, kooperativa förbundet* och *kooperationens förhandlingsorganisation* samt, såvitt angår den utökade ungdomssemester, av *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund. Länsstyrelsen i Stockholms län* har förklarat sig i princip ej ha något att invända mot att semestertiden anpassas efter behovet, men håller före att det lyckligaste vore, om denna angelägenhet kunde ordnas på annat sätt än genom partiella ändringar i semesterlagen. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* har ej haft något att erinra mot förslaget, i vad det avser längre semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete, men har uttryckt starka betänkligheter inför förslaget om utökad semester för ungdom.

Under åberopande av principella betänkligheter avstyrkes förslaget i dess helhet eller i allt väsentligt av *kommerskollegium* och samtliga i ärendet hörda *handelskamrar* — med det undantag att Stockholms handelskammare ej velat motsätta sig förslaget om förlängd semester för ungdom — samt av *fullmäktige i jernkontoret, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, svenska arbetsgivarföreningen, handels arbetsgivarorganisation, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges arbetsgivarförening för hotell och restauranter, Sveriges konditorförening, Sveriges redareförening, Sveriges segelfartygsförening, svenska lantarbetsgivarföreningen* — i vars yttrande *Värmlands och västra Bergslagens skogarbetsgivarförening* instämt — och *svenska trafikbilägares riksorganisation*. Även *länsstyrelsen i Jönköpings län* har anfört principiella betänkligheter mot förslaget.

I övriga yttranden ha i allmänhet några uttalanden av principiell innebörd om förslaget i dess helhet icke gjorts.

I vissa av de yttranden, i vilka förslaget i princip tillstyrkes, har förklarats att detta skett med tvekan. *Socialstyrelsen* har ansett, att man ur flera synpunkter kunde hysa betänkligheter mot att semesterlagens karaktär av en odifferentierad skyddslagstiftning ändrades. Därigenom lämnades fältet fritt för yrkanden om förlängd semester från yrkesgrupper, vilka förmenade att rekreationsbehovet för dem vore minst lika stort som för de kategorier lagstiftningen omfattade. Med varje gruppindelning följde vissa svårigheter att avgränsa de olika grupperna. En gruppindelning hade vidare den konsekvensen, att alla arbetstagare som tillhörde samma kategori behandlades lika, oberoende av om de betingelser, under vilka arbetet utfördes, varierade.

Med hänsyn till vanskligheten att åstadkomma en tillfredsställande och rättvis gränsdragning mellan olika arbetstagargrupper har *länsstyrelsen i Stockholms län* ansett, att det lyckligaste vore, om angelägenheten av att bereda dem som arbeta under fysiskt eller psykiskt pressande förhållanden den möjlighet till vila och rekreation, varav de vore i behov, kunde ordnas på annat sätt än genom partiella ändringar i semesterlagen. *Statskontoret* synes omfatta en liknande mening; bland annat har ämbetsverket anmärkt, att en utredning av frågan huruvida efter tillkomsten av 1938 års semesterlag försök gjorts från arbetarhåll att få till stånd överenskommelser med arbetsgivarparten om bättre semesterförmåner skulle ha varit av stort värde vid bedömandet huruvida särskilda lagstiftningsåtgärder vore behövliga för att tillförsäkra arbetstagare med särskilt pressande och ohälsosamt arbete semester utöver minimimåttet.

Föredragande statsrådet.

Föredraganden, statsrådet Mossberg, har i fråga om grundragen i förslagen anfört:

»Frågan om en differentiering av semesterns längd efter skilda arbetstagargruppers olika rekreationsbehov var föremål för övervägande redan i samband med tillkomsten av 1938 års semesterlag. Spörsmålet gällde då närmast i vad mån möjlighet fanns att över hela linjen genomföra en dylik differentiering. De praktiska svårigheterna att åstadkomma en sådan differentiering ledde till att 1938 års lag utformades som en odifferentierad minimilagstiftning. Därvid förutsattes, att i den mån för särskilda grupper av arbetstagare förelåge ett större behov av semester än lagen medgav, frågan skulle lösas genom överenskommelse mellan parterna på arbetsmarknaden. Någon tvekan synes sålunda icke ha rätt därom, att arbetstagare funnes, som hade ett behov av längre semester än den i lagen fastslagna minimisemestern. Vid sådant förhållande torde det, såsom också semesterkommittén uttalat, icke kunna anses stå i strid med semesterlagens innebörd, att sådana arbetstagare, vilkas behov av semester avsevärt överstiger det lagstadgade minimibehovet, erhåller förlängd semester.

En differentiering av semesterns längd efter behovssynpunkt har semesterkommittén funnit böra ske med utgångspunkt från ett medicinskt bedömmande. Längre semester än två veckor bör enligt kommitténs mening tillkomma sådana arbetstagare, vilka som en följd av sina arbetsförhållanden drabbas av allvarligt men i fysiskt eller psykiskt avseende av beskaffenhet att kunna avhjälpas eller åtminstone väsentligt lindras genom en längre tids avbrott i arbetet. Som en ytterligare förutsättning för rätten till längre semester har kommittén uppställt kravet, att åtgärder till förebyggande, helt eller till väsentlig del, av menets uppkomst icke stå till buds eller lämpligen kunna vidtagas. Vad kommittén sålunda anfört kan jag ansluta mig till. Jag är således ense med kommittén därom att, i den mån det genom medverkan av arbetarskyddet eller genom ändring av arbetsförhållandena är möjligt att förebygga skadliga verkningar av arbetet, sådana åtgärder i första hand böra vidtagas. Varken den nuvarande arbetarskyddslagstiftningen eller den reviderade lagstiftning på detta område, som kan bli resultatet av 1938 års arbetarskyddskommittés arbete, torde emellertid kunna i allo avhjälpa de olägenheter, som i en del fall medföra ett ökat semesterbehov. Såsom semesterkommittén framhållit förhåller det sig otvivelaktigt så, att i vissa fall arbetet i sig självt medför en sådan påfrestning, att det åstadkommer en nedsättning av kroppens funktionsförmåga, som icke avhjälpes av de dagligen och veckovis inträffande uppehållen i arbetet. Den trötthetsrest som kvarstår kräver i dessa fall en längre semester än två veckor för att arbetarens rekreationsbehov skall bli behörigen tillgodosett.

Det är givet, att vid en differentiering av semesterns längd efter de nu angivna linjerna betydande svårigheter möta att verkställa en gränsdragning, som åstadkommer full rättvisa olika arbetstagargrupper emellan. Såsom framhållits i yttrandena torde man knappast kunna undvika, att vissa arbetstagare, som icke bli delaktiga av rätten till förlängd semester, komma att anse sig missgynnade. Svårigheten att verkställa differentieringen är dock enligt min mening icke av den storleksordning, att man fördensskull bör avstå från att förlänga semestern för sådana arbetare som på grund av pressande eller hälsofarligt arbete äro i särskilt behov av utökad ledighet.

Vad angår ungdomens semesterbehov har i åtskilliga yttranden ifrågasatts, huruvida det för ungdomen föreläge behov av en längre semester än två veckor. Att så är fallet synes mig dock uppenbart. Såsom kommittén anfört torde ungdomen i regel ej ha samma motståndskraft mot ansträngningarna i arbetet som vuxna arbetstagare och därför lättare påverkas av de skadliga momenten i arbetet. Jämväl i övrigt finner jag de skäl kommittén anfört för en längre ungdomssemester vara bärande. Jag vill särskilt understryka, att övergången från skollivet med dess ofta återkommande raster, långa ferier och omväxling i arbetet till förvärvsarbetet med dess längre arbetsperioder och mera monotona och ensidiga arbete medför en omställning av levnadsvanorna, vars ogynnsamma verkningar böra i görligaste mån motverkas. En längre semester för ungdomen än två veckor synes mig med hänsyn till det anförda vara väl motiverad. Till stöd härför kan ytterligare

åberopas, att vid kommitténs undersökningar icke mindre än 517 av 746 tillfrågade läkare ansett att ungdom i förvärvsarbete vore i behov av längre semester än den för närvarande lagstadgade. Av 23 tillfrågade förste provinsialläkare — dessa läkare kunna antagas ha särskilt god inblick i frågor rörande minderårigas användning i förvärvsarbete — hyses nämnda åsikt av 21.

De skäl som i enlighet med det anförda kunna åberopas för en förlängd ungdomssemester äga i första hand tillämplighet i fråga om industriellt och därmed jämförligt arbete. I andra fall, exempelvis beträffande jordbruks- och skogsarbete, äro skälen i vissa avseenden icke lika starka, men i det väsentliga torde de tala för att även ungdomen i dessa näringsgrenar erhåller längre semester än de vuxna arbetstagarna. Vad i yttrandena anförts i motsatt riktning har alltså icke föranlett mig att i detta hänseende intaga annan ståndpunkt än kommittén.

Från näringslivets håll har mot en differentiering av semesterns längd främst åberopats, att härav skulle kunna uppkomma driftstekniska störningar av olika slag samt att en produktionsminskning måste bli följd av ett genomförande av längre semester för vissa arbetstagargrupper. I detta hänseende har bland annat anförts, att olika arbetstagargrupper i stor utsträckning äro beroende av varandra i arbetet, så att en längre semester för vissa grupper måste leda till en omläggning av arbetsförhållandena. Inom vissa branscher skulle den förlängda semestern till och med kunna befaras leda till ett nedläggande av driften i dess helhet under semestertiden.

De sålunda åberopade olägenheterna av en förlängd semester för vissa arbetstagare måste givetvis beaktas i nuvarande läge, då det är angeläget att uppehålla en hög produktionsnivå. Emellertid är jag av den uppfattningen, att de svårigheter för näringslivet, som en utökning av semesterns längd för vissa arbetstagargrupper kan medföra, i viss mån överdrivits från arbetsgivarhåll. Kommittén har såtillvida beaktat näringslivets önskemål, att kommittén föreslagit en möjlighet att uppdelade den förlängda semestern på två perioder. Vid de undersökningar kommittén verkställt ha åtskilliga arbetsgivarorganisationer vitsordat, att en dylik uppdelning skulle i icke ringa mån förminska de olägenheter och kostnader som en differentiering av semesterns längd kunde väntas medföra. Särskilt synes en uppdelning av den längre semestern kunna vara betydelsefull för näringslivet när det gäller de ungdomliga arbetstagararna. Dessa utgöra nämligen numerärt sett en mycket betydande grupp, varjämte de återfinnas på så gott som alla arbetsområden. Jag vill fördenskull av hänsyn till näringslivets intressen förorda att en dylik uppdelning av den förlängda semestern medges såvitt angår ungdomen. Från medicinsk synpunkt synes någon erinran icke vara att göra mot en dylik uppdelning; av utredningen framgår, att det till och med kan vara en fördel, att ungdomen beredes tillfälle att exempelvis under vintern erhålla en veckas semester, medan sommarsemestern begränsas till två veckor. De övriga arbetstagargrupper, varom här är fråga, äro så begränsade och deras arbetsuppgifter av den art, att en generell rätt för arbetsgivaren

att uppdelas semestern ur nu ifrågakommande synpunkter icke synes vara lika betydelsefull. För arbetstagarna själva torde däremot i vissa fall — exempelvis i fråga om gruvarbetare i Norrland — en uppdelning av semestern avsevärt minska värdet av densamma. Med avseende å dessa arbetstagargrupper vill jag fördenskull ansluta mig till de ledamöter inom kommittén, som ansett att den förlängda semestern bör utgå i ett sammanhang. I enlighet med ett uttalande av nämnda ledamöter föreslår jag emellertid, att arbetsrådet skall äga att, då särskilda driftstekniska skäl föranleda därtill, medgiva att i visst företag den längre semestern må uppdelas i två perioder, av vilka den ena utgör minst tolv dagar.

I likhet med kommittén har jag funnit reglerna om ungdomssemesterns uppdelning böra omfatta även ungdomliga arbetstagare inom jordbruket och närstående näringsgrenar, vilka vid tiden för semesterns början ej fyllt aderton år.

I fråga om semesterns längd för arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete har jag ej funnit anledning till erinran mot vad kommittén föreslagit. Vad angår ungdomssemestern är jag likaledes ense med kommittén därom, att åldersgränsen för den förlängda semestern bör sättas vid 18 år. Beträffande längden av ungdomssemestern synes mig däremot till undvikande av onödig komplicering av semesterrätten en enhetlig semester av tre veckors längd böra fastställas för all ungdom under 18 år. Det övervägande antalet unga personer i vårt land torde inträda i förvärvsarbetet så pass sent, att rätten till ytterligare förlängd semester före 16 års ålder icke spelar någon mera avsevärd roll. Enligt vad jag under hand erfarit torde 1938 års arbetarskyddskommitté komma att framlägga förslag att ungdom under 15 års ålder i princip icke får sysselsättas i industriellt arbete. Med hänsyn härtill synes behovet att ytterligare differentiera semesterns längd för ungdomen efter olika åldersgrupper icke vara särskilt framträdande.

Därest ändamålet med den längre semestern skall vinnas är det givetvis ett önskemål, att arbetstagaren vid tiden för semestern också har sådana ekonomiska resurser att han kan utnyttja semestern för rekreation. I syfte att tillgodose detta önskemål har semesterkommittén föreslagit, att beträffande arbetstagare, som ej fyllt 20 år, semesterersättning skall insättas å särskilt semesterersättningskonto. Motsvarande förslag beträffande semesterersättning i allmänhet var föremål för övervägande i samband med tillkomsten av den nya semesterlagen men vann då ej statsmakternas gillande. I de avgivna yttrandena har förslaget om införandet av dylika bestämmelser enbart för ungdomen rönt ringa anslutning. Även om starkare skäl tala för systemets genomförande då fråga är om ungdomliga arbetstagare synes mig med hänsyn till vad sålunda förekommit kommitténs förslag på denna punkt icke nu böra genomföras.»

Beträffande 1 § i förslaget till lag om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete har *föredragande statsrådet* anfört:

»Semesterkommittén har vid angivandet av de grupper av arbetstagare, för vilka förlängd semester ansetts böra utgå, varit relativt återhållsam. Detta utesluter givetvis icke, att förnyade undersökningar kunna giva vid handen, att ytterligare grupper av arbetstagare ha ett så pressande eller hälsofarligt arbete, att de böra i semesterhänseende jämföras med de grupper, för vilka förlängd semester nu föreslås. Kommittén har under sitt utredningsarbete ägnat särskild uppmärksamhet åt skiftarbetarna. De skäl kommittén anfört för att icke för närvarande föreslå längre semester för denna arbetstagar-grupp kan jag godtaga, då det är min avsikt att, så snart 1938 års arbetarskyddskommitté slutfört sitt arbete på en reviderad arbetarskyddslagstiftning, upptaga frågan om verkställande av utredning rörande skiftarbetarnas arbetsförhållanden och de möjligheter som kunna föreligga att avhjälpa de olägenheter skiftarbetet i fysiskt och psykiskt hänseende ger upphov till. Såsom semesterkommittén antytt torde resultatet av en dylik utredning böra avvaktas, innan slutlig ståndpunkt tages till frågan om en förlängd semester för skiftarbetare.

Jämväl i övrigt kan jag i allt väsentligt godtaga den av semesterkommittén föreslagna gränsdragningen. Beträffande vissa arbetstagargrupper, för vilka kommittén endast med tvekan underlåtit att föreslå förlängd semester, hyser jag i likhet med kommittén den uppfattningen, att det föreliggande materialet icke till fullo klarlagt i vad mån en längre semester är påkallad. För den händelse det beträffande dessa liksom vissa andra arbetstagargrupper framdeles skulle ådagaläggas, att behov av förlängd semester föreligger — medverkan till undersökningar härom borde kunna påräknas från såväl arbetsgivar- som arbetarsidan — synes en lösning i många fall kunna åstadkommas avtalsvägen.

I fråga om de grupper av arbetstagare kommittén funnit redan nu böra genom ändrad lagstiftning tillerkännas en förlängd minimisemester, synes mig någon tvekan icke råda om att gruvarbetare under jord böra omfattas av lagstiftningen. Gentemot resultatet av de undersökningar kommittén verkställt torde de invändningar rörande semesterbehovet för dessa arbetstagare som gjorts i vissa yttranden icke kunna tillmätas någon avgörande vikt.

Vad åter angår gruvarbetare ovan jord i Norrbottens län äga otvivelaktigt de erinringar som anförts i yttrandena en viss tyngd. Det torde icke kunna bestridas, att vad kommittén anfört till stöd för att denna arbetstagargrupp skulle ha ett avsevärt större behov av semester än flertalet andra arbetstagargrupper icke obetingat gäller med avseende å alla arbetstagare inom gruppen. De svåra klimatiska förhållandena för dem, vilka arbeta i det fria, kunna uppenbarligen icke åberopas i fråga om dem, vilkas arbete är förlagt inomhus i sovrings- och anrikningsverk eller i verkstäder. Å andra sidan är det tydligt, att klimatförhållandena kunna vara lika besvärande för vissa andra arbetstagargrupper. Beträffande dessa senare saknas emellertid för närvarande närmare utredning om semesterbehovet, varför frågan om en utökad semester för dem icke synes böra lösas i detta samman-

hang. Då därjämte praktiska skäl synas tala för att någon differentiering inom gruppen ovanjordsarbetare icke göres, har jag, om än med viss tvekan, funnit mig böra godtaga kommitténs förslag på denna punkt.

I fråga om nattarbetare har svenska arbetsgivareföreningen ansett de av kommittén gjorda undersökningarna ofullständiga och olägenheterna av nattarbetet ej vara tillräckligt utredda. Även i andra yttranden har beträffande särskilda grupper av nattarbetare ifrågasatts, huruvida ett verkligt behov föreläge av förlängd semester. Den av kommittén verkställda medicinska undersökningen ger dock vid handen såväl att en högre sjuklighet torde föreligga hos åtminstone vissa nattarbetare som att arbetet till sin natur är sådant, att särskilda skadeverkningar därav kunna befaras. Med hänsyn härtill finner jag mig böra tillstyrka en förlängd semester för nattarbetare.

Såsom nattarbete skall enligt kommitténs förslag anses arbete, förlagt så att minst fyra timmar av arbetstiden för dygn infalla mellan klockan 22 och klockan 5. Denna gränsdragning torde, såsom landsorganisationen påpekat, vara något för snäv. I vart fall torde den tid på morgonen, varom här är fråga, böra framflyttas till klockan 6. Jag vill alltså förorda, att såsom nattarbete skall anses arbete, förlagt så att minst fyra timmar av arbetstiden infalla mellan klockan 22 och klockan 6.

I ett yttrande har ifrågasatts, att nattarbete icke skulle medföra förlängd semester i den mån det utfördes såsom skiftarbete. Därest emellertid skiften skulle vara så anordnade, att arbetstagaren måste arbeta nattetid i den utsträckning som eljest skulle berättiga honom till förlängd semester, torde den omständigheten att arbetet utförts såsom skiftarbete icke böra medföra att andra regler skola tillämpas än de för annat nattarbete föreskrivna.

Vad slutligen angår mörkrumsarbetare och arbetare, vilka i arbetet utsättas för röntgenstrålning eller strålning från radioaktiva ämnen, har jag icke något att invända mot kommitténs förslag. I fråga om sistnämnda grupp torde, såsom svenska landstingsförbundet erinrat, viss hänsyn böra tagas till omfattningen av det hälsovådliga arbetet. Kommittén har härutinnan anfört, att det städse borde förutsättas att arbetstagaren hade sådan befattning med röntgenapparat eller med radioaktivt ämne, att fara för inverkan vore för handen. Vad kommittén sålunda anfört bör enligt min mening läggas till grund för tolkningen av lagstiftningen på denna punkt.»

Beträffande detaljmotiveringen i övrigt till lagförslagen får utskottet hänvisa till propositionen.

Lagrådet har i anledning av de till lagrådet remitterade förslagen framställt en anmärkning av formell art, vilken anmärkning beaktats vid propositionens avlåtande till riksdagen.

Utskottet.

Enligt det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i semesterlagen skola arbetstagare som ej uppnått 18 år förvärva rätt till tre veckors semester årligen. Förslaget till lag om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete innebär en utsträckning av den årliga semestern för vissa gruvarbetare, nattarbetare och mörkrumsarbetare till tre veckor samt för arbetare sysselsatta med radiologiskt arbete till sex veckor.

I *motionen I: 310* yrkas, att propositionen måtte avslås.

Utskottet anser i likhet med föredragande statsrådet, att en differentiering av semesterns längd icke kan anses stå i strid med de principer å vilka semesterlagstiftningen vilar.

Vid avgörandet av frågan, om behov föreligger för vissa kategorier arbetstagare att erhålla en semester utöver den nu lagstadgade, bör i första hand beaktas semesterns funktion att utgöra ett komplement till arbetarskyddet.

Vad till en början angår den föreslagna utvidgningen av ungdomens semesterrätt synas semesterkommittén och föredragande statsrådet ha förebragt starka skäl för att ungdomen ur nyss angivna synpunkt har behov av en utökad semester. Särskilt bör härvidlag bemärkas, att enligt vad kommittén inhämtat det synes vara en allmänt utbredd uppfattning bland läkare, som kunna antagas besitta speciell sakkunskap på förevarande område, att dylikt behov föreligger för ungdomens del.

Det torde väl icke heller kunna förnekas, att vissa arbetstagare med hänsyn till arbetets pressande eller hälsofarliga karaktär ha behov av längre semester än fjorton dagar. När det gäller att här verkställa en differentiering av semesterns längd ur behovssynpunkt, möta emellertid vissa svårigheter att skapa rättvisa mellan olika arbetstagargrupper. Att en lagstiftning på detta område kan komma att verka ojämnt torde icke helt kunna undgås. Med hänsyn till lagstiftningens karaktär av skyddslagstiftning synas dock de svårigheter som kunna uppkomma icke böra tillerkännas avgörande betydelse.

Såsom av propositionen framgår har från näringslivets håll mot en utsträckt semesterrätt för vissa arbetstagare invänts, att härav skulle uppkomma driftstekniska störningar och produktionsminskning. Liknande invändningar framställas i *motionen I: 310*. Önskvärdheten av längre semester för de arbetstagare som äro i behov därav får givetvis icke leda till ett åsidosättande av tillbörlig hänsyn till produktionens intresse. Farhågorna för att svårigheter skulle uppstå för näringslivet torde emellertid — liksom visat sig vara fallet vid tidigare tillfällen då frågor förevarit om ändring av semester- eller arbetstidslagstiftningen till arbetstagarnas förmån — vara överdrivna. Att vissa olägenheter kunna komma att uppstå till en början är naturligtvis icke uteslutet. Det torde emellertid kunna antagas, att näringslivet liksom vid tidigare liknande tillfällen snart kommer att anpassa sig efter de nya förhållandena. En utökning av semesterns längd, då behov därav före-

ligger ur hälsovårdssynpunkt, torde även såtillvida ligga i produktionens intresse som en sådan utökning kan förväntas medföra större arbetsresultat genom förbättrad fysisk och psykisk hälsa hos arbetarna.

Under beaktande av vad ovan anförts har utskottet funnit en avvägning mellan intresset av en längre semester för vissa arbetstagare och hänsynen till näringslivet böra leda till att de genom propositionen framlagda förslagen i princip böra tillstyrkas.

Utskottet övergår här efter till detaljbestämmelserna i förslagen. I den mån de icke beröras här nedan, har utskottet ej funnit anledning till erinran.

Förslaget till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester.

7 §.

Denna paragraf innehåller den grundläggande bestämmelsen om utsträckt semesterrätt för ungdom.

I *motionerna I: 316* och *II: 484* yrkas, att sjöfartsnäringsen tills vidare måtte undantagas från den föreslagna lagens tillämpningsområde.

Ett undantagande av viss näringsgren från den allmänna bestämmelsen om ungdomssemester skulle stå i mindre god överensstämmelse med lagstiftningens karaktär av skyddslagstiftning och skulle vara ägnat att skapa misstämning bland de arbetstagare som beröras av undantaget. En minskad benägenhet hos yngre arbetstagare att söka anställning inom ifrågakvarande näringsgren skulle även kunna befaras. Även om för sjöfartens del få anses föreligga speciella förhållanden av beskaffenhet att öva viss inverkan på bedömandet av de anställdas semesterproblem, får likväl beaktas, att särregna förhållanden som kunna ha dylik inverkan föreligga jämväl inom andra näringsgrenar. Olägenheterna för sjöfartsnäringsen av den förlängda semesteren torde också ha överdrivits i *motionerna*, särskilt som semesterproblemet för en övervägande del av sjömännen blir endast en fråga om semesterersättning. Tillräckligt bärande skäl för ett undantag just för sjöfolket synas icke föreligga. Utskottet vill erinra om att jämväl vid tillkomsten av den första semesterlagen motionsvis framställdes yrkanden om undantag för sjöfolket från lagens tillämpning, varvid åberopades i viss mån liknande skäl som andragits i de nu föreliggande *motionerna*. Nämnade yrkanden vunno dock icke riksdagens bifall.

12 §.

Enligt andra stycket av förevarande paragraf i dess nu gällande lydelse skall semesteren utgå i ett sammanhang, om ej annat överenskommes mellan parterna. I propositionen föreslås nu i fråga om ungdomssemester, att densamma må förläggas till två skilda perioder, av vilka den ena utgör minst tolv dagar. I *motionen II: 485* yrkas, att detta föreslagna stadgande måtte utgå och att 12 § andra stycket följaktligen skall få följande lydelse: »Semestern

skall utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffats med arbetstagaren.»

Av den i propositionen förebragta utredningen synes framgå, att det ur medicinsk synpunkt icke lär finnas något att invända mot en uppdelning av den förlängda ungdomssemestern. Åtskilliga läkare, som tillfrågats härom av semesterkommittén, ha uttryckt den uppfattningen, att värdet för ungdomen av den längre semestern snarast skulle ökas, om huvuddelen av semestern förlades till sommaren och en mindre del till vintern eller vårvintern. Med hänsyn härtill och då en uppdelning torde vara ägnad att minska de olägenheter för näringslivet som må kunna föranledas av den förlängda ungdomssemestern, finner utskottet ej skäl frångå Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Förslaget till lag om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete.

1 §.

Denna paragraf innehåller uppräknig av de arbetstagare som med hänsyn till arbetets karaktär föreslås skola komma i åtnjutande av förlängd semester.

Under *första punkten* i den gjorda uppräknigen upptages arbete under jord i gruva eller stenbrott. *Motionerna I: 311* och *II: 474* innehålla ett yrkande, att paragrafen i denna del måtte erhålla följande lydelse: »1) arbete under jord i gruva, stenbrott eller tunnel.»

Frågan, i vad mån tunnelarbetare böra erhålla rätt till förlängd semester, har icke gjorts till föremål för närmare utredning av semesterkommittén. Under remissbehandlingen av kommitténs förslag har i ett yttrande på förekommen anledning gjorts gällande, att skäl saknas för ett jämställande av tunnelarbetare med gruvarbetare under jord, enär tunnelbyggen vore relativt kortvariga och tunnelarbetarna förde ett betydligt rörligare liv än gruvarbetarna. Även om vad sålunda andragits icke kan tillmätas avgörande vikt, torde det likväl icke kunna anses vara till fullo klarlagt, att behovet av längre semester är särskilt framträdande för tunnelarbetarnas del. I detta sammanhang bör framhållas, att såsom föredragande statsrådet anført förnyade undersökningar kunna giva vid handen, att ytterligare grupper av arbetstagare än de i 1 § ömförmälda med hänsyn till pressande eller hälsofarligt arbete böra erhålla förlängd semester.

Enligt *tredje punkten* i 1 § skall förlängd semester tillkomma arbetstagare, vilken utfört arbete, förlagt så att minst fyra timmar av arbetstiden för dygn infallit mellan klockan 22 och klockan 6. Till denna punkt ansluta sig flera motioner.

I *motionen II: 485* yrkas sålunda, att 1 § i vad angår tredje punkten skall erhålla följande lydelse: »3) arbete, förlagt så att minst fyra timmar av arbetstiden för dygn infallit mellan klockan 21 och klockan 6.»

Enligt kommitténs förslag skulle nattarbete för att berättiga till förlängd semester vara förlagt så att minst fyra timmar av arbetstiden infallit mellan klockan 22 och klockan 5. I vissa remissyttranden har anmärkts, att denna

gränsdragning vore för snäv. Föredragande statsrådet har för sin del ansett en framflyttning av den senare tidpunkten med en timme vara motiverad. Utskottet finner Kungl. Maj:ts förslag i denna del väl avvägt och anser sig förty icke böra tillstyrka motionärernas ändringsyrkande.

Motionerna I: 316 och II: 484 innehålla ett yrkande, att sjöfartsnäringen tills vidare måtte undantagas jämväl från tillämpningsområdet för lagen om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete. Ett sådant undantag torde uteslutande ha praktisk betydelse såvitt angår nattarbetare. Mot en dylik särbestämmelse för sjöfolket kunna delvis anföras samma skäl som åberopats mot ett sådant undantag beträffande ungdomssemestern. Behovet ur hälsosynpunkt för nattarbetare att komma i åtnjutande av förlängd semester torde icke vara mindre inom sjöfartsnäringen än inom andra näringsgrenar, särskilt som nattarbete för sjöfolk oftast är kombinerat med arbete i skift.

Motionen II: 483 utmynnar i ett yrkande, att riksdagen, under förutsättning av bifall till lagförslaget, ville i fråga om tredje punkten i 1 § meddela en särskild undantagsbestämmelse för arbetstagare, vilka ha såsom uppgift att utöva vaktjänst, som icke är förenad med utförande av andra än tillfälliga och av omständigheterna påkallade arbetsprestationer. I sitt överkommittéförslaget avgivna remissyttrande har jämväl svenska arbetsgivarföreningen hävdad, att något behov av förlängd semester för nattvakter icke föreläge. Föredragande statsrådet har emellertid icke ansett någon skillnad böra göras mellan olika kategorier av nattarbetare.

Ej heller ha enligt utskottets mening bärande skäl förebragts för ett undantagande av nattvakterna från den förlängda semestern. De olägenheter av nattarbetet som hänföra sig till den onormala livsföringen, särskilt förläggningen av sovtiden, framträda med samma styrka i fråga om nattvakter som beträffande andra nattarbetare. I jämförelse med flertalet övriga nattarbetare torde också nattvaktens arbete avse en betydligt större del av natten. Utskottet kan sålunda icke dela motionärernas uppfattning, att nattvaktsarbetet är att anse som avsevärt lindrigare än annat nattarbete.

I 1 § nämnes vidare bland arbeten, som berättiga till förlängd semester, under *fjärde punkten*, arbete däri arbetstagaren under minst fyra timmar av arbetstiden för dygn sysselsatts i mörkrum samt under *femte punkten* arbete, däri arbetstagaren utsatts för röntgenstrålning eller strålning från radioaktivt ämne.

Motionerna I: 311 och II: 474 utmynna, såvitt nu är i fråga, i ett yrkande, att femte punkten skall erhålla följande lydelse: »5) arbete, i vilket arbetstagaren handskats med röntgen eller radium, däri inbegripet sysselsättning i mörkrum vid röntgenanläggning.»

Yrkandet i motionerna får ses i samband med att enligt 2 § arbetstagare som avses i femte punkten skola äga rätt till dubbelt så lång semester som arbetstagare, avsedda under fjärde punkten.

Vad till en början angår motionärernas yrkande i vad det avser utbyte av orden »utsatts för röntgenstrålning eller strålning från radioaktivt ämne»

mot »handskats med röntgen eller radium» har yrkandet i denna del motiverats med att den i propositionen föreslagna formuleringen skulle föranleda bevisningssvårigheter, då det gällde att konstatera om arbetstagaren blivit utsatt för strålning. Det synes emellertid utskottet föga antagligt, att den av motionärerna föreslagna ändringen skulle i någon nämnvärd grad minska de bevisningssvårigheter som må kunna uppstå. Å andra sidan torde stadgandet i dess av motionärerna föreslagna formulering medföra en viss inskränkning av bestämmelsens tillämpningsområde så att om nämnda ändringsförslag antages, vissa arbetstagare som enligt propositionen skola erhålla förlängd semester icke kunde komma i åtnjutande därav.

Beträffande motionärernas yrkande i övrigt har i motionerna anförts, att enligt gällande avlöningsreglementen personalen vid karolinska sjukhusets och serafimerlasarettets röntgen- och radiumavdelningar åtnjuter semester med minst 42 dagar årligen, oavsett om den arbetar i mörkrum med framkallning av röntgenplåtar eller eljest inom avdelningarna samt att enligt gällande kollektivavtal biträdespersonalen vid landstingens sjukvårdsanstalter erhåller semester med 32 dagar årligen, om vederbörande övervägande tjänstgör vid röntgen- eller radiologisk avdelning och härvid utsättes för röntgen- eller radiumstrålning eller övervägande tjänstgör i mörkrum. Motionärerna förmena, under hänvisning till dessa bestämmelser, att mörkrumspersonal vid röntgenavdelning i den föreslagna lagen bör jämföras med arbetstagare som utsättes för röntgenstrålning eller strålning från radioaktivt ämne.

Att arbetstagare, som utsätts för röntgen- eller radiumstrålning, föreslås skola komma i en särställning bland arbetstagare som skola erhålla förlängd semester beror på att sådan strålning har djupgående inverkan på den mänskliga organismen, vilka verkningar endast kunna elimineras genom frånvaro från arbetet under väsentligt längre tid än den för flertalet övriga arbetstagare behövliga semestertiden. Något liknande skäl torde icke kunna åberopas för att sådan personal, som sysselsättes med mörkrumsarbete vid röntgenavdelning men icke utsättes för strålning, skall erhålla semester utöver den förlängda tid som enligt lagförslaget skall gälla för övriga arbetstagare som arbeta i mörkrum. Givetvis skall personal, som arbetar i mörkrum vid röntgenavdelning, därest arbetstagarna i fråga utsätts för strålning, hänföras under femte punkten. Om arbetstagarna skola komma under fjärde eller femte punkten får sålunda avgöras efter prövning av omständigheterna i det särskilda fallet. — I detta sammanhang vill utskottet påpeka, att den föreslagna lagstiftningen icke blir tillämplig å sådana arbetstagare hos staten, för vilka gälla särskilda föreskrifter angående semester. Vidare vill utskottet hänvisa till det skydd för bättre sedvänja i fråga om semesterns längd, varom stadgas i 10 § semesterlagen.

2 §.

Enligt 7 § andra stycket i den allmänna semesterlagen får under vissa omständigheter dag, då arbetstagaren under pågående anställning varit borta

från arbetet, vid beräkning av den tid som skall kvalificera för semester jämföras med dag, å vilken arbete utförts. Denna privilegiering gäller bland annat bortovaro på grund av semester. I 2 § förslaget till lag om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete stadgas, att med avseende å semester, som utgår enligt lagen, bestämmelserna i bland annat 7 § andra stycket i den allmänna semesterlagen skola äga motsvarande tillämpning. Därvid skall iakttagas, att dag, varunder arbetstagaren åtnjutit semester, må räknas honom till godo för erhållande av förhöjt antal semesterdagar endast därest han omedelbart före och efter semestern utfört sådant arbete som berättigar honom till dylik förhöjning.

I *motionen II: 475* yrkas, att sådant tillgodoräknade skall få ske, därest arbetstagaren omedelbart före *eller* efter semestern utfört arbete som nyss nämnts, samt att 2 § i följd härav måtte erhålla följande lydelse:

2 §.

För varje kalendermånad — — — närmast högre antal dagar.

Med avseende å semester — — — motsvarande tillämpning. Därvid skall iakttagas,

1) att dag, varunder arbetstagaren åtnjutit semester, må räknas honom till godo för erhållande av förhöjt antal semesterdagar endast därest han omedelbart före *eller* efter semestern utfört sådant arbete, som berättigar honom till dylik förhöjning, samt

2) att dag, varunder arbetstagaren — — — honom å sådan dag.

Såsom framgår av semesterkommitténs betänkande har kommittén be-
träffande frågan om semestertids jämförande med tid varå arbete utförts
ansett det principiellt riktiga vara, att semestertiden bör räknas såsom kvali-
ficierande, därest arbetstagaren under tiden för semestern skulle ha varit sys-
selsatt med arbete som omförmäles i 1 § av lagförslaget. Då det emellertid
ej sällan skulle kunna komma att bli föremål för tvist, huruvida så verkligen
skulle ha varit förhållandet, har en schematisk regel funnits vara önskvärd.
Jämväl enligt utskottets mening torde en sådan regel svårligen kunna und-
varas, och denna regel synes knappast kunna givas annan utformning än i
propositionen föreslagits. En bestämmelse, att det vore tillräckligt om ar-
betet i fråga utförts före eller efter semestern, skulle strida mot nyssnämnda
principiella utgångspunkt och i vissa fall leda till mindre rimliga resultat.
Utskottet förutsätter, att villkoret att arbetstagare omedelbart före och efter
semestertid skall ha utfört arbete som berättigar honom till förhöjning av
semestern, icke kommer att i rättstillämpningen tolkas alltför snävt. Med
hänsyn till vad sålunda anförts anser sig utskottet icke böra tillstyrka
motionen.

4 §.

Enligt denna paragraf skall i fråga om semester enligt den föreslagna lagen,
utöver vad i lagen föreskrives, gälla vad som är stadgat i lagen om semester.
Utan hinder av vad som i 12 § semesterlagen är föreskrivet om att semestern
skall utgå i ett sammanhang, må dock semester enligt den föreslagna lagen
kunna förläggas till två skilda perioder, av vilka den ena utgör minst tolv

dagar. Förutsättning för uppdelning är dock, att arbetsrådet lämnat medgivande därtill. Sådant medgivande må arbetsrådet lämna, om sammanhängande semester skulle medföra avsevärd olägenhet för företags drift.

I *motionen II: 485* yrkas, att semestern i regel icke skall få uppdelas ens efter medgivande av arbetsrådet. Endast om överenskommelse om uppdelning träffats mellan parterna eller om semestertiden överstiger aderton dagar och rätten till sådan längre semester ej är grundad på avtal, bör uppdelning få ske. Motionärerna hemställa förty, att 4 § måtte erhålla följande lydelse:

4 §.

Om semester, som utgår med tillämpning av denna lag, gäller i övrigt vad i lagen om semester är stadgat. Semestern skall utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffas med arbetstagaren. Överstiger semestertiden aderton dagar, och är ej rätten till sådan längre semester grundad på avtal, är dock arbetsgivaren berättigad att förlägga semestern till två skilda perioder, varav den ena skall utgöra minst aderton dagar.

Semesterkommittén föreslog på denna punkt med hänsyn till näringslivets intressen, att uppdelning av semestertiden liksom i fråga om ungdomssemester skulle kunna äga rum även utan medgivande av arbetsrådet. Föredragande statsrådet har emellertid gjort gällande, att en generell rätt för arbetsgivarna att uppdelna den semester, som grundade sig på den särskilda lagen, icke vore för näringslivets vidkommande lika betydelsefull som rätten att uppdelna ungdomssemester. Dessutom syntes en uppdelning av den semester som utginge enligt nämnda lag för arbetstagarna själva i vissa fall avsevärt minska värdet av semestern. Av nu anförda skäl förordade statsrådet, att bestämmelsen om uppdelning skulle erhålla den för arbetstagarna fördelaktigare utformning som föreslagits i propositionen.

Otvivelaktigt kunna fall förekomma, då arbetsgivaren i fråga om arbete som avses i de fyra första punkterna av 1 § av driftstekniska skäl kan ha stort behov att uppdelna semestern. Viss möjlighet bör då finnas till uppdelning, även om avtal därom icke träffats. Med hänsyn härtill och då den av Kungl. Maj:t föreslagna dispensmöjligheten synes utgöra en lämplig lösning av förevarande spörsmål, finner utskottet någon ändring av Kungl. Maj:ts förslag i denna del icke böra vidtagas.

I *motionen I: 317* har till en början framhållits, att inom landet funnes ett icke obetydligt antal kemiska tvättinrättningar, som bland annat sysslade med rengöring av kläder. Antalet arbetare sysselsatta i denna industri uppgåves utgöra omkring 2 400. Det arbete som dessa arbetare utförde vore i hög grad hälsovådligt. Arbetare varom här vore fråga hade i icke obetydlig utsträckning drabbats av en sjukdom, som härrörde från giftiga gaser och tvättångor, varmed arbetarna komme i beröring under sitt arbete. Sjukdomen yttrade sig i nervositet, sömnlöshet m. m. Från läkarhåll gjordes gällande, att endast ett botemedel mot denna sjukdom funnes, nämligen en längre tids

vistelse ute i frisk luft. Under återopande av vad sålunda och i övrigt i motionen anförts hemställer motionären, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående frågan, om och i vilken utsträckning arbetare, sysselsatta vid de i motionen åsyftade företagen, borde innefattas i lagen om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete.

Såsom föredragande statsrådet anført och utskottet ovan framhållit är det icke uteslutet, att förnyade undersökningar kunna giva vid handen att jämväl andra grupper av arbetstagare än de i 1 § angivna med hänsyn till det pressande eller hälsofarliga arbete som de kunna anses utföra böra komma i åtnjutande av förlängd semester. Vid sådana förnyade undersökningar böra enligt utskottets mening även de i den nu behandlade motionen avsedda arbetarnas arbetsförhållanden göras till föremål för närmare utredning. Någon särskild framställning till Kungl. Maj:t angående det i motionen berörda spørsmålet torde icke böra göras.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte med avslag å motionen I: 310 bifalla propositionen nr 221 oförändrad;

B. att motionerna I: 311, I: 316, II: 474, II: 475 och II: 483—485 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt; samt

C. att motionen I: 317, i den mån den icke besvarats genom vad utskottet ovan anført, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 7 juni 1946.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Norman, Holmbäck, Wistrand, Forslund**, *Nils Elowsson, Hallagård**, *Uhlén* och *Carl Eric Ericsson*;

från andra kammaren: herrar *Ryberg**, *Nilson* i Eskilstuna*, *Hermansson*, fru *Johansson*, herrar *Larsson* i Östersund, *Andersson* i Gisselås, *Lundberg* och *Holmberg**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herr *Wistrand*;

2) av herrar *Carl Eric Ericsson*, *Holmbäck* och *Andersson* i Gisselås, vilka anförde:

För närvarande pågå strävanden att genom samarbete staterna emellan åstadkomma internationella föreskrifter på sjöfartens område, i vad det gäller de ombordanställdas förmåner. Vid den pågående konferensen i Seattle äro sålunda sjöfolkets anställningsförhållanden föremål för behandling. Resultatet av denna konferens bör avvaktas, innan nya bestämmelser genomföras beträffande anställningsförhållandena inom den svenska sjöfartsnäringen.

Därjämte är att märka, att, såsom framhållits av bland annat kommerskollegium i dess över semesterkommitténs förslag avgivna remissyttrande, den föreslagna lagstiftningen kommer att förorsaka betydande svårigheter för sjöfartsnäringen. Särskilt är detta förhållandet med lagen om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete. Bestämmelsen om förlängd semester för arbetstagare som utfört arbete under fyra timmar mellan klockan 22 och klockan 6 kommer att beröra ett stort antal arbetstagare. De säregna förhållandena inom sjöfartsnäringen ha icke beaktats vid förslagets utformning.

Vad ovan anförts giver vid handen, att sjöfolket bör undantagas från tillämpningen av lagen om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete.

Vi få sålunda hemställa, att 1 § i förslaget till lag om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete måtte erhålla följande lydelse:

1 §.

Semester, vartill rätt förvärvats enligt lagen om semester, skall i den omfattning som i denna lag sägs utgå med ett förhöjt antal semesterdagar, därest arbetstagaren under kvalifikationsåret utfört

- 1) arbete under jord i gruva eller stenbrott,
- 2) gruvarbete ovan jord i Norrbottens län,
- 3) arbete, förlagt så att minst fyra timmar av arbetstiden för dygn infallit mellan klockan 22 och klockan 6,
- 4) arbete, däri arbetstagaren under minst fyra timmar av arbetstiden för dygn sysselsatts i mörkrum, eller
- 5) arbete, däri arbetstagaren utsatts för röntgenstrålning eller strålning från radioaktivt ämne.

Vad under 3) är stadgat skall dock icke gälla arbete ombord å fartyg.

3) av herrar *Uhlén*, *Hermansson*, *Larsson* i Östersund, *Lundberg* och *Holmberg*, vilka ansett,

att utskottets uttalande beträffande 1 § i förslaget till lag om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete bort ha följande lydelse:

Denna paragraf etc. — — — (lika med utskottet) — — — förlängd semester.

Under *första* etc. — — — (lika med utskottet) — — — eller tunnel.»

Såsom motionärerna framhållit förhåller det sig så att sprängningar och grävningar av tunnlar för trafikleder, vatten och avlopp m. m. utföras inom städer, vid kraftverksanläggningar eller annorstädes, där byggnation av större omfattning pågår. Med avseende på arbetets svårighetsgrad äro de arbetare, som sysselsättas med sprängning, grävning, lastning o. d. vid sådana arbeten, i allt väsentlig att jämföra med arbetare i gruva eller stenbrott under jord. Arbetet pågår i många fall i flera år med samma arbetare och dessa sysselsättas, sedan de vunnit yrkesvana, från det ena tunnelbygget till det andra. Av nu anförda skäl föreslår utskottet den ändringen av 1 §, att arbetare som arbeta vid byggande av tunnel i semesterhänseende likställas med gruvarbetare under jord.

Enligt *tredje* etc. — — — (lika med utskottet) — — — flera motioner.

I *motionen* etc. — — — (lika med utskottet) — — — klockan 6.»

Utskottet är i likhet med motionärerna av den uppfattningen, att den i propositionen föreslagna gränsdragningen är något för snäv. Det synes därför, såsom också landsorganisationen i Sverige framhållit i sitt överkommittéförslaget avgivna remissyttrande, vara motiverat att såsom nattarbete anse arbete som utföres mellan klockan 21 och klockan 6. Utskottet vill därför tillstyrka motionen II: 485 i denna del.

Motionerna I: 316 etc. — — — (lika med återstoden av utskottets yttrande under 1 §) — — — 10 § semesterlagen.

samt att utskottet med hänsyn till vad sålunda anförts bort tillstyrka förslaget till lag om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete med den ändringen, att 1 § erhåller följande lydelse:

1 §.

Semester, vartill rätt förvärvats enligt lagen om semester, skall i den omfattning som i denna lag sägs utgå med ett förhöjt antal semesterdagar, därest arbetstagaren under kvalifikationsåret utfört

- 1) arbete under jord i gruva, i stenbrott eller vid byggande av tunnel,
- 2) gruvarbete ovan jord i Norrbottens län,
- 3) arbete, förlagt så att minst fyra timmar av arbetstiden för dygn infallit mellan klockan 21 och klockan 6,
- 4) arbete, däri arbetstagaren under minst fyra timmar av arbetstiden för dygn sysselsatts i mörkrum, eller
- 5) arbete, däri arbetstagaren utsatts för röntgenstrålning eller strålning från radioaktivt ämne.